

İç Denetimin Etkinliğini Arttırmada Yeminli Mali Müşavirlerin Rolü

Fehmi KARASİOĞLU*
Derya ÖZTEMİZ**

ÖZ

İç denetim, işletmelerin faaliyetlerinin verimliliği ve etkinliğini değerlendirerek yönetime doğru ve güvenilir iç kontrol sisteminin nasıl olması gerektiğini önerir. Türk Ticaret Kanuna göre denetim sadece uzman meslek mensupları tarafından yapılabilir ve denetimi yapacak ve denetçi olarak belirlenecek kişilerin yeminli mali müşavir veya serbest muhasebeci mali müşavir unvanını taşıması zorunludur. Bu çalışmanın amacı iç denetimin etkinliğini arttırmada yeminli mali müşavirlerin rolünü belirlemektir. İç denetim de kimlerin rol oynadığı ve yeminli mali müşavirin bu rolde nerede olduğu tespit edilmeye çalışılmıştır. Araştırma için gerekli olan veriler anket yöntemi kullanılarak toplanmıştır. Elde edilen veriler SPSS 22.0 programı kullanılarak analiz edilmiştir. Kuramsal model kullanılarak yedi adet hipotez geliştirilerek bunları tanımlayıcı istatistik yöntemleri ile yorumlanmıştır. Verilerin çözümlenmesinde betimsel istatistiksel yöntemleri olarak sayı, yüzde, ortalama, standart sapma kullanılmıştır. Gruplar arasındaki verilerin karşılaştırılması için Tek yönlü (One way) Anova ve t-testleri yapılmıştır. Değişkenler arasındaki ilişki için korelasyon ve regresyon analizleri yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: İç Denetim, Yeminli Mali Müşavir

The Role Of Certified Financial Consultants To Increase The Effectiveness Of Internal Audit

ABSTRACT

Internal audit evaluates the efficiency and effectiveness of the activities of the enterprises and proposes to the management how the correct and reliable internal control system should be. According to the Turkish Commercial Code, inspection may only be carried out by professionals and the auditors and auditors shall be qualified as certified public accountants or independent accountants. The aim of this study is to determine the role of sworn financial accounted in improving the effectiveness of internal audit. It has been tried to determine who is involved in internal audit and where the sworn-in financial accounted is in this role. The data required for the study were collected using the questionnaire method. The data obtained were analyzed using SPSS 22.0 program. It developed seven hypotheses using the theoretical model and interpreted them with descriptive and inferential statistical methods. Number, percentage, average and standard deviation were used as descriptive statistical methods in analyzing the data. One-way Anova and t-tests were performed to compare data between groups. Correlation and regression analyzes were conducted for the relationship between variables. As a result of the study, sworn financial advisors have no role in increasing the internal audit effectiveness, It has been revealed that businesses are reluctant to share information and that they do not exceed 40 percent of their request from sworn financial advisors for internal audit.

Keywords: Internal Audit, Certified Financial Consultant

1. Giriş

İşletmeler büyüyüp karmaşık hale geldikçe, üst düzey yöneticilerin işletme faaliyetleri konusunda doğrudan bilgi sahibi olma olanakları azalmakta ve iç denetimin önemi artmaktadır. İşletmenin yapısına ve büyüklüğüne uygun etkin, sürekli yenilenebilir, doğru ve güvenilir bir iç denetim sistemi oluşturularak, hata ve hileler önlenip, savurganlık azaltılabilir.

İç denetim bir işletmenin faaliyetlerini başarma noktasında kilit rol oynamaktadır. İç denetimin etkili bir şekilde uygulanarak yönetildiği işletmeler, amaçlarına ulaşma bakımından başarılı olmaktadır. Çünkü bu işletmeler iş risklerini, süreç ve sistem verimsizliklerini belirlemeyi, uygun düzeltici önlemler almayı ve bunların sonucunda sürekli gelişmeyi destekleyerek güçlenirler.

İşletme faaliyetlerinde karar alma ve verme, stratejik planlama ve bu planlama sürecine etkin katılım için bilgi sağlama, operasyonel faaliyetlerin yönlendirilmesinde ve kontrolünde yöneticilere yardımcı olmak, yöneticileri ve diğer bilgi kullanıcıları organizasyonun amaçları ve hedefleri doğrultusunda motive etmek,

* Prof. Dr., Selçuk Üniversitesi, orcid no: 0000-0001-6940-3003, fehmi@selcuk.edu.tr

** Öğr. Gör. Kahramanmaraş İstiklal Üniversitesi, orcid no: 0000-0003-0953-9005, derya@karaman.edu.tr

Makalenin Gönderim Tarihi: 21.07.2020; Makalenin Kabul Tarihi: 29.07.2020

faaliyetlerin, alt birimlerin, yöneticilerin ve kuruluş içindeki diğer kullanıcıların performansını ölçmek vb gibi unsurlar denetimin bir parçasıdır.

Bu çalışmada iç denetimin etkinliğini arttırmada yeminli mali müşavirlerin rolü araştırılmıştır. İç denetim de kimlerin rol oynadığı ve yeminli mali müşavirin bu rolde nerede olduğu tespit edilmeye çalışılmıştır. Bunun için öncelikle iç denetim etkinlik kavramları, iç denetçinin kimler olabileceği, iç denetçinin rolleri ve sorumlulukları, yeminli mali müşavirler rolleri açıklanmaya çalışılmıştır.

1.1. İç Denetim ve Etkinlik

İç denetim kavramı iç kontrol ile aynı düşünülmesine karşın farklı kavramlardır. Bu iki kavram birbirinin tamamlayıcısıdır. İç denetim, bir şekilde iç kontrol sisteminin esas amaçlarına ulaşıp ulaşmadığı hususunda işletme yöneticilerine bilgi sağlayarak, işletme yöneticilerinin doğru karar almalarına ve iç kontrol sisteminin iyileştirilmesine katkıda bulunur. Başka bir ifadeyle iç denetim, iç kontrol sisteminin etkinliğinin ölçülmesini ve değerlendirilmesini sağlayarak yönetime bağımsız bir hizmet sunmaktadır.

İç kontrol, süreç ve iş akışları içine yerleştirilen, kişilerden etkilenen, işletmenin hedeflerine ulaşmasında kullanılan bir araçtır. İç kontrol sistemi hataların ortaya çıkarılması ve önlenmesi bakımından kesin bir güvence sağlamaz. Makul ölçüde güvenilirlik sağlar (Korkmaz, 2007; 8). Bu özellikleri ile iç kontrol işletme yönetiminin sorumluluğundadır. Çalışmamızın önemli bir noktası da işletme yönetiminin YMM'den hangi ölçüde faydalandığını ortaya çıkarmaya yöneliktir. Etkinliğinin ve yerindeliliğinin değerlendirilmesi için iç denetim faaliyetine ihtiyaç vardır. Söz konusu etkinliğin değerlendirilmesinde yeminli mali müşavirin rolünü ortaya koymak çalışmamızın amacıdır.

İç denetim, iç kontrol sisteminin yeterlilik ve etkinliğini değerlendirerek sistemi geliştirmeyi hedeflemektedir. Yeterlilik ve etkinlik kavramlarının iç denetçi için ne ifade ettiği oldukça önemlidir. İç kontrol sisteminin yeterliliği, iç kontrol sisteminin risklere karşı geliştirdiği kontrol önlem mekanizmalarının niceliksel ve niteliksel varlığıdır. Burada iç denetçi verimliliği ölçmek amacıyla yönetim tarafından faaliyet standartlarının belirlenip belirlenmediğini, belirlenen standartların anlaşılıp anlaşılmadığını, standartlardan sapmaların tespit edilip, düzeltici önlemleri almakla sorumlu kişilere iletilip iletilmediğini ve düzeltici önlemlerin alınıp alınmadığını belirlemekle sorumludur.

İç kontrol sisteminin etkinliğinden ise kurum faaliyetlerinin; yönetim politika, plan, program ve mevzuata uygunluğunun değerlendirilmesi kastedilmektedir. İç kontrol sisteminin etkinliğinin ölçülmesi ve değerlendirilmesi süreci iç denetçilerin uygunluk denetimi yapmalarını gerektirmektedir (Kızılboğa ve Özşahin, 2013; 226). Uygunluk denetimi, bir kurumun veya kuruluşun mali işlemlerinin ve diğer faaliyetlerinin belirlenmiş usullere, kurallara ve mevzuata uygunluğunun incelenmesidir. İdarenin tüm birimlerini kapsamaktadır (Aksoy, 2008; 38). Bu nedenle, iç denetçiler ile birlikte dış denetçiler, tüm mevzuat hükümlerini göz önüne alarak uygunluk denetimi yapmaktadırlar. Yeminli mali müşavirler de bu noktada uygunluk denetimi yapmaktadır çünkü faaliyetlerinin mevzuata uygun bir şekilde incelenmesi yeminli mali müşavirlerin asli görevleri arasında yer almaktadır.

Bu kapsamda iç kontrol sistemi bilginin doğruluğunu ve güvenilirliğini sağlamakta, iç denetim ise bilginin doğruluk ve güvenilirliğini test edip yönetime bilgi vermektedir. Mevzuata, plan ve programlara uygunluk iç kontrol sistemi ile sağlanırken; uygunluğun kontrolü iç denetçilerce yapılmaktadır. Etkinlik ve verimlilik iç kontrol sistemi aracılığıyla sağlanmaktayken; etkinlik ve verimliliği teşvik ederek kuruma değer kazandırmak iç denetim sorumluluğunda yer almaktadır (Kızılboğa ve Özşahin, 2013; 227).

İç denetim, kurumun faaliyetlerine değer katmak ve bunları geliştirmek amacıyla tasarlanmış bağımsız, tarafsız güvence sağlama ve danışmanlık faaliyetidir. İç Denetçiler Enstitüsü (The Institute of Internal Auditors-IIA) tarafından yapılan bu tanımlamada önemli husus, iç denetimin yönetimin bir parçası olduğu halde işlevsel olarak bağımsızlığa sahip, hem güvence hem de danışmanlık faaliyetlerini bir arada yürüten bir mekanizma olmasıdır (Tuan, 2015; 321).

Bu bakımdan uygunluk denetimi, mali denetimi, performans denetimi ve bilgi ve sistem denetimi iç denetimin başarısını etkilemede önemli role sahiptir (Çankaya vd, 2012; 55).

1.2. İç Denetçiler ve İç Denetçilerin Roller ve Sorumlulukları

İç denetçiler bir organizasyonun süreçlerini, operasyonlarını ve hedeflerini inceleyerek yönetimin başarısı için anahtar rol oynamaktadır. Yönetimin tüm seviyelerine objektif, bağımsız ve profesyonel önerilerde bulunarak, devamlı gelişimin önünü açan ve yönetime pek çok yetkinlik kazandıran kişilerdir.

İç Denetçiler, iç kontrol sisteminin varlığı, verimliliği ve etkinliğini değerlendirerek yönetime doğru ve güvenilir iç kontrol sisteminin nasıl olması gerektiğini önerir, risk yönetimi ve kurumsal yönetim süreçlerinin etkinliğini değerlendirir ve geliştirilmesine katkı sağlar. Finansal ve operasyonel bilgilerin bütünlüğü ve güvenilirliği, faaliyetlerin etkinlik ve verimliliği, varlıkların korunmasını, yasa, düzenleme ve kurum içi prosedürlerin uygunluğunun gözden geçirilmesi gibi hususları organizasyonun hedefleri doğrultusunda gelişmesine katkıda bulunarak, katma değer yaratırlar.

İç denetim sürecinin etkin bir şekilde yürütülebilmesi için öncelikle işletme üst yönetiminin iç denetim sürecinden beklenen faydaları kavraması ve iç denetim birimlerini sahiplenmesi gerekir. İşletme yönetimi tarafından iç denetçilerin tarafsız ve bağımsız bir şekilde faaliyetlerini yürütebilecekleri çalışma ortamının oluşturulması ve iç denetçilerin pozisyonlarının diğer birimlere çok iyi anlatılması gereklidir. İç denetim birimi işletme içinde öyle bir şekilde yapılandırılmalı ki; iç denetçiler, bağımsızlıklarına gölge düşürecek iç ve dış etkenlerden uzak bir şekilde, doğrudan üst yönetime bağlı olarak faaliyetlerini sürdürmelidirler (Akbulut, 2010; 68).

İç denetimi geliştirmek ve etkinleştirmek için yönetimin sorumlulukları vardır. Üst yönetim tarafından yapılan hilelerin ortaya çıkarılması için etkin bir iç kontrol sisteminin yanında bağımsız bir denetçinin mesleki özeni ve şüphecilik tutumu da önem arz etmektedir ve Türk Ticaret Kanununda da denetçi denetimin en önemli unsurlarındandır. TTK'ya göre denetimi sadece uzman meslek mensupları tarafından yapılabilir ve denetçinin taşınması gereken nitelikler TTK md. 400'de belirlenmiştir. Buna göre, sadece bir bağımsız denetleme kuruluşu denetçi olarak belirlenebilir ki bu kuruluşun ortaklarının yeminli mali müşavir (YMM) veya serbest muhasebeci mali müşavir (SMMM) unvanını taşınması zorunludur. Çalışmanın ana faktörü YMM olduğu için YMM, mesleği ve yeri hakkında açıklamalara değinmek gerekir.

1.3. Yeminli Mali Müşavir Tanımı

YMM'liğin tanımı kanunda, işletmelere yönelik danışmanlık, denetim ve tasdik işleri yapan uzman kişilerdir, şeklinde tanımlanmıştır (3568 Sayılı Kanunun 2. Maddesi). Bu tanımı şu şekilde genişletebiliriz:

Yeminli mali müşavirler, gerçek ve tüzel kişilere ait teşebbüs ve işletmelerin, muhasebe sistemlerini kuran, geliştiren, işletmecilik, muhasebe, finans, mali mevzuat ve bunların uygulamaları ile ilgili işlerini düzenleyen bu konularda belgelere dayanılarak, inceleme, tahlil, denetim yapan, mali tablo ve beyannamelerle ilgili konularda yazılı görüş veren, rapor ve benzerlerini düzenleyen, tahkim, bilirkişilik ve benzeri işleri yapan kişilerdir.

YMM, ayrıca vergi, istisna, muafiyet, iade, indirim, tecil, terkin veya zarar mahsubu işlemleri ve benzeri taleplerinin mevzuat hükümlerine, muhasebe ilke ve standartlarına uygunluğu esas alınarak hesapların gerçeğe uygun ve doğru bilgi verecek şekilde tutulmasını ve mükelleflerin doğru beyanda bulunmalarını sağlayan uzman kişilerdir (Çetinoğlu, 2015; 77).

İşletmelerde faaliyetlerin sağlıklı ve güvenilir bir şekilde yürütmek, faaliyet sonuçlarını ilgili mevzuat çerçevesinde denetlemeye, değerlendirmeye tabi tutarak gerçek durumu ilgililere tarafsız bir şekilde sunmak ve yüksek mesleki standartları gerçekleştirmek üzere 3568 sayılı yasa ile YMM mesleği oluşturulmuş, meslek odaları ve odalar birliği kurulmuştur. Yasanın birinci maddesindeki amaca bakıldığında, kanun koyucunun esas itibarıyla iki hususu hedeflediği anlaşılmaktadır (Madde 1).

Genel olarak işletmelerin faaliyet sonuçlarının gerçeğe uygun şekilde muhasebeye, oradan da finansal tablolara aktarılmasını sağlayıcı bir yapı oluşturulmasına katkıda bulunmak için tasdik normlarına, denetim standartlarına göre denetim yapmak,

Bunu sağlamak için YMM'lerin yüksek mesleki standartlarını belirleyip uygulamaktır.

Dolayısıyla, madde metninden de anlaşılacağı üzere nihai amaç olan işletmelerin gerçek durumlarının belgelere dayanarak mali tablolarına eksiksiz ve doğru bir şekilde intikalini denetlemek meslek standartları yoluyla gerçekleştirilecektir.

1.4. Türkiye’de ve Dünyada Yeminli Mali Müşavir

YMM’lik, başta ABD olmak üzere Avrupa ülkelerinin büyük bir kısmında vergi sistemlerinin başarısında vazgeçilmez unsurlar olarak kabul edilmişlerdir. İngiltere 1870, Fransa 1881, ABD 1886, Hollanda 1895, Almanya 1899, İsviçre 1941, Arjantin 1945, Brezilya ve Meksika 1946, Hindistan 1949, Yunanistan 1950 ve Nijerya 1955 yıllarında Mali Müşavirlik ve Muhasebe mesleğini kanunla düzenlemişlerdir. Türkiye’de ise YMM’lik mesleği ancak 1989’da yasal bir statüye kavuşabilmiştir (3568 Sayılı Kanun).

1950’li yıllardan itibaren Türkiye’de serbest piyasa ekonomisine geçilmeye başlanmış, vergi sisteminde beyana dayalı sistem ile birlikte vergi denetimi son derece önemli bir hal almış olmasına rağmen ülkemizde 1980’li yılların sonuna kadar denetim “devlet denetimi” şeklinde gerçekleşmiştir. Ancak 1980’li yıllarda devletin denetim konusunda muhasebe meslek mensuplarıyla yetki paylaşımı hem dünyadaki hem de Türkiye’deki gelişmeler sonucunda zorunlu bir hal almıştır.

Türkiye ekonomisindeki gelişmelere paralel olarak, işletme sayıları, büyüklükleri, işlemlerin sayısındaki artış ve karmaşıklaşan ekonomik ilişkiler karşısında klasik denetim yöntemlerin yetersiz kalması, vergi inceleme eleman sayısının yetersizliği, vergi inceleme oranının düşüklüğü ve kayıt dışı faaliyetlerin artması gibi sebepler ve vergi denetimlerinin vergi kaybını önlemedeki çok önemli etkisi Türkiye’de denetim konusunda alternatif arayışları zorunlu kılmıştır.

Vergi ilişkileri ve süreçlerinin giderek karmaşıklaşması, vergi toplamının mükellefin beyanına dayalı olması, vergi gelirlerinin kamunun ihtiyaçlarını karşılamanın öncelikli yolu olması gibi hususlar toplanacak vergilerin mükellefler tarafından olması gereken biçimiyle beyan edilip edilmediğinin denetimi ciddi bir önem arz etmektedir.

Mükellef sayısının giderek artması ve toplanan vergi kalemlerinin çeşitlenmesi, vergi toplama konumunda olan vergi idaresinin, toplanacak verginin denetlenmesiyle ilgili sorumluluğunu ve iş yükünü arttırmaktadır. Bu zorunluluklar sonucunda 1989 yılında, vergi idaresine yardımcı olmak, değişen ve gelişen ekonomik koşulları yakalamak ve sağlıklı bir kamu maliyesi oluşturmak amacıyla, Türkiye’de 3568 sayılı Kanun ile serbest muhasebeci mali müşavirlik ve yeminli mali müşavirlik mesleği düzenlenmiştir (Mert, 2014; 248).

2. Literatür Taraması

İç denetimin başarısını ölçmeye ve yönetim muhasebecisinin rolleri ve sorumluluklarını belirlemeye yönelik literatürde ayrı ayrı birçok çalışma bulunmaktadır ancak iç denetimde yeminli mali müşavirin rolünü belirlemeye yönelik bir çalışma daha önce yapılmamıştır. Bu araştırmayı önceki araştırmalardan ayıran temel özelliği ise yeminli mali müşavirler üzerine bir araştırma olmasıdır. Bu konularla ilgili literatürdeki çalışmalar incelenmiş detayları aşağıda verilmiştir.

Wimoonard (2015) çalışmasında, en iyi iç denetim uygulaması, iç denetim verimliliği, iç denetim başarısı, finansal raporlama kalitesi, karar alma başarısı ve örgütsel hayatta kalma konusunda daha net bir anlayış sunmayı amaçlamıştır. İç denetimin stratejik bir uygulamaya sahip olduğunu, iç denetim entegrasyonu ile denetimin süresini, maliyetini ve iş yükünü azaltarak kalitesini arttıracığını ileri sürmüştür (Wimoonard, 2015; 196).

Pop ve Avram (2008) çalışmalarında dış kaynak kullanımının, iç denetim kalitesinin yükselişini belirleyip belirlemeyeceği ve üretilebilecek avantaj ve dezavantajların altından yatan nedenleri araştırmışlardır. Araştırmalarının sonucunda ise dışarıdan denetim hizmeti satın alınması durumunda, istihdam edilen denetçinin durumuna göre kalite ve etkinliği artırmasının her zaman garanti olmadığı sonucuna ulaşılmıştır (Pop ve Avram, 2008; 1400)

Sevim ve Eliuz (2007) çalışmalarında, İstanbul Menkul Kıymetler Borsası 100 Endeksinde yer alan şirketlerin, denetim komitelerinin iç denetimin etkinliğine katkıları olup olmadığını araştırmışlardır. Araştırma yöntemi olarak anket uygulamışlar ve sonuçları anova analizi ile yorumlamışlardır. Çalışmaları sonucunda, denetim komitelerinin yapısı ve çalışma şeklinde bir takım değişikliklere gidilerek komitelerin daha etkin hale getirilebileceği ileri sürmüşlerdir. Faaliyet süresi ve halka açıklık oranı ile denetim komitelerinin iç denetimin etkinliğini sağlama düzeyi arasında bir ilişkinin olmadığını, denetim komitelerinin bütçe hedeflerini tutturma düzeyi sektörlere göre farklılık gösterdiğini ve bu farklılığı mali

ve hizmetler sektöründen kaynaklandığını ortaya koymuşlardır. Denetim komitelerinin bütçe hedeflerini tutturma düzeyi bakımından mali ve hizmetler sektörünün daha etkin olduğunu ve bu etkinliğin istatistiksel açıdan anlamlı büyüklükte olduğunu ileri sürmüşlerdir (Sevim ve Eliuz, 2007; 69).

Savcuk (2007) çalışmasında etkin bir iç denetim sistemi kurabilmek için iç denetim etkinliğini değerlendirmek için bir takım prensipleri analiz etmiştir. Analizde kurumsal yönetim ve kontrolü de ele almıştır. Mevcut iş ortamında iç denetimin kurumsal yönetimde çok önemli bir rol oynadığını bu nedenle iç denetçinin kuruluşun stratejik ortağı olduğunu ve yönetim süreçlerini iyileştirdiğini ve etkinliği sağlayarak faaliyetlere değer kattığını belirtmiştir (Savcuk, 2007; 275).

3. Araştırmanın Amacı Veri Seti Yöntem ve Bulgular

3.1. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmada iç denetimin etkinliğini arttırmada yeminli mali müşavirlerin rolü belirlenmeye amaçlanmıştır.

3.2. Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Çalışmanın evrenini Konya ve Malatya illerinde görevini yerine getiren 78 yeminli mali müşavir oluşturmaktadır. Konya ilinde bulunan yeminli mali müşavir sayısı 67 iken; Malatya ilinde bulunan yeminli müşavir sayısı 11'dir. Çalışma kapsamında, bazı yeminli müşavirlerin il dışında olması bazılarının geri dönüş yapmaması ve bazılarının ulaşılamaması üzerine 48 yeminli mali müşavire anket uygulanmıştır. Bu sayı araştırmanın örneklemi oluşturmaktadır.

3.3. Araştırmanın Veri Seti

Araştırma için gerekli olan veriler nicel araştırma yönteminin tekniklerinden biri olan anket yöntemi kullanılarak toplanmıştır. Anket soruları Konya ve Malatya ilinde görevini yerine getiren yeminli mali müşavirlere tesadüfi örnekleme alma yöntemiyle ulaşılmıştır. Tesadüfi örnekleme alma tekniğinde esas, araştırmaya katılan deneklerin yansız olarak araştırmaya dâhil edilmesidir (Altunışık vd, 2010; 140).

Anket formu iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm yeminli mali müşavirlerin demografik özelliklerini belirlemeye yönelik olup, 7 sorudan oluşmaktadır. İkinci bölüm ise iç denetimin etkinliğini belirleyen ve yeminli mali müşavirlerin rollerini ölçmeyi amaçlayan, 32 ifadeden oluşmaktadır ve bu ifadeler verilecek cevaplar için 5'li likert ölçeği kullanılmıştır. Söz konusu 5'li likert ölçeği katılma derecesi (1) Kesinlikle Katılmıyorum, (2) Katılmıyorum, (3) Fikrim Yok, (4) Katılıyorum, (5) Kesinlikle Katılıyorum ifadelerinden meydana gelmektedir. Ölçekten alınan puanların toplamının veya ortalamasının yüksek olması Yeminli Mali Müşavirlerin iç denetim etkinlik rollerinin yüksek olduğu anlamına gelmektedir. Soruların hazırlanması tamamen özgündür ve güvenilirliğini saptamak için Cronbach Alpha değeri hesaplanmıştır. Cronbach Alfa yöntemi, ölçekte yer alan k sorunun homojen bir yapı gösteren bir bütünü ifade edip etmediğini araştırır. Ağırlıklı standart değişim ortalamasıdır ve bir ölçekteki k sorunun varyansları toplamı genel varyansa oranlaması ile elde edilir. 0 ile 1 arasında değer alır. Alfa (α) katsayısı $0.60 \leq \alpha \leq 0.80$ oldukça güvenilir ve $0.80 \leq \alpha \leq 1.00$ yüksek derecede güvenilir olarak kabul edilmektedir (Kalaycı, 2010; 405).

Ölçeğin Yeminli Mali Müşavir faktörü için güvenilirliği ($\alpha=,750$) F testi tutarlılığı ($F_{(47-7)}=2.593$, $p=.013$) iken; İç Denetim Etkinliği faktörü için güvenilirliği ($\alpha=,748$) F testi tutarlılığı ($F_{(47-7)}=32.399$, $p=.000$) bulunmuştur. Güvenirlik analizi, ölçmede kullanılan testlerin, anketlerin ya da ölçeklerin özelliklerini ve güvenilirliklerini değerlendirmek üzere geliştirilmiş bir yöntemdir. Araştırmada elde edilen güvenilirlik ve tutarlılık katsayılarının oldukça güvenilir olduğu görülmektedir.

3.4. Araştırmanın Modeli ve Deseni

İç denetimin etkinliğini arttırmada yeminli mali müşavirlerin rolünü belirlemeyi amaçlayan bu araştırma, nicel veriye dayalı genel ve ilişkisel tarama modelinde bir araştırmadır. Genel tarama modelleri, evren hakkında genel bir değerlendirme yapmak için, evrenden alınan birçok element, bir bütün ya da bir grup, örnek ya da örnek evreninden modelleri taramaktadır. İlişkisel tarama modelleri, iki ve daha fazla değişken

arasındaki birlikteliğin varlığını veya derecesini belirlemeyi amaçlayan araştırma modelleridir (Karasar, 2000; 79).



Şekil 1. Araştırmanın Kurgulanan Kuramsal Modeli

Araştırmanın temel amacı doğrultusunda kuramsal model dikkate alınarak araştırmaya ilişkin geliştirilen hipotezler aşağıda yer almaktadır.

H_{a1} = Yeminli mali müşavirlerin rolleri ile iç denetim etkinliği artırma rolleri ortalamaları arasında anlamlı bir ilişki vardır ($p < .01$).

H_{a2} = Yeminli mali müşavirlerin rollerinin iç denetim etkinliğini arttırmada anlamlı bir etkisi vardır ($\hat{Y} = b_0 + b_1X_1 + \epsilon$, $p < .05$).

H_{a3} = Yaş değişkenine göre yeminli mali müşavirlerin rolleri ile iç denetim etkinliği artırma rollerinin ortalamaları farklıdır ($\mu_1 - \mu_2 \neq 0$).

H_{a4} = Eğitim durumu değişkenine göre yeminli mali müşavirlerin rolleri ile iç denetim etkinliği artırma rollerinin ortalamaları farklıdır ($\mu_1 - \mu_2 \neq 0$).

H_{a5} = Çalışma süresi değişkenine göre yeminli mali müşavirlerin rolleri ile iç denetim etkinliği artırma rollerinin ortalamaları farklıdır ($\mu_1 - \mu_2 \neq 0$).

H_{a6} = Bilgi talep etme değişkenine göre yeminli mali müşavirlerin rolleri ile iç denetim etkinliği artırma rollerinin ortalamaları farklıdır ($\mu_1 - \mu_2 \neq 0$).

H_{a7} = Talep edilen bilgi paylaşımı değişkenine göre yeminli mali müşavirlerin rolleri ile iç denetim etkinliği artırma rollerinin ortalamaları farklıdır ($\mu_1 - \mu_2 \neq 0$).

3.5. Araştırmanın Yöntemi

Araştırmada gerekli olan veriler anket yöntemi ile toplanmıştır ve anket çalışması 1-15 Temmuz 2019 tarihleri arasında yeminli mali müşavirler ile yüz yüze görüşülerek gerçekleştirilmiştir. Elde edilen veriler SPSS 22.0 programı kullanılarak analiz edilmiştir. Verilerin değerlendirilmesinde tanımlayıcı istatistiksel yöntemleri olarak sayı, yüzde, ortalama, standart sapma kullanılmıştır. İki bağımsız grup arasındaki verilerin karşılaştırılmasında t-testi, ikiden fazla bağımsız grup arasındaki verilerin karşılaştırılmasında tek yönlü (one way) Anova testi kullanılmıştır. Anova testi sonrasında farklılıkları belirlemek üzere tamamlayıcı post-hoc analizi olarak Scheffe testi kullanılmıştır. Araştırmanın değişkenleri arasında korelasyon ve regresyon analizleri uygulanmıştır.

Korelasyon, değişkenler arasındaki ilişkinin yönünü, derecesini ve önemini ortaya koyan istatistiksel yöntemdir (Özdamar, 2015; 379). Regresyon analizi bir bağımlı değişken ile bir bağımsız (basit regresyon) veya birden fazla bağımsız (çoklu regresyon) değişken arasındaki ilişkilerin bir matematiksel eşitlik ile açıklanması sürecidir (Kalaycı, 2010; 199). T testi, iki örneklem grubu arasında ortalamalar açısından fark olup olmadığını araştırmak için kullanılır. T test analizlerinde gruplar arası farklılıkların anlamlılık düzeyleri incelenirken tek kuyruklu veya çift kuyruklu olmaları söz konusudur. F testi ise bağımsız değişken sayısının ikiden fazla olması durumunda kullanılan testtir (Kalaycı, 2010; 74). İki den fazla grup karşılaştırıldığında ilişkisiz örneklemelerde tek yönlü varyans analizi (ANOVA) kullanılarak analiz edilmektedir. Anlamlı farkın bulunduğu durumlarda farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu anlamak için çoklu karşılaştırma testlerinde (post hoc test) testi kullanılır (Büyüköztürk, 2005; 48).

3.6. Araştırmanın Bulguları

Çalışmanın bu aşamasında, yeminli mali müşavirlere anket formunun uygulanmasıyla elde edilen veriler, belirtilen istatistik teknikler ile analiz edilmiş ve analiz sonuçları tablolar halinde sunulmuş yorumlanmaya çalışılmıştır.

Tablo 1. Tanımlayıcı Özellikler

		Sayı	Yüzde
Yaş	41-50 Yaş	18	37,5
	51-60 Yaş	16	33,3
	61 Yaş ve Üzeri	14	29,2
Eğitim Durumu	Lisans	40	83,3
	Lisansüstü	8	16,7
Çalışma Süresi	1-10 Yıl	14	29,2
	11 Yıl ve Üzeri	34	70,8
Finans Bölümü	Var	45	93,8
	Yok	3	6,30
Bilgi Talebi	% 20'den Az	38	79,2
	% 21-40 Arası	10	20,8
Bilgi Talep Alanı	Vergi Beyanı	26	54,2
	KDV İade	22	45,8

Tablo 1'de görüldüğü gibi ankete katılan katılımcıların öne çıkan demografik özellikleri aşağıdaki gibi özetlenebilir;

- Araştırmaya katılan yeminli mali müşavirlerin yaş dağılımlarının çoğunluğunu % 37,5 ile 41-50 yaş arası dağılımı oluşturmaktadır.
- Eğitim durumu dağılımlarının % 83,3'ü lisanstır.
- Çalışma süresi dağılımlarının % 70,8'ini 11 yıl ve üzeri çalışma yılı oluşturmaktadır.
- Yeminli Mali Müşavirlerin hizmet sunduğu işletmelerin %93,8'inde uzman bulunmaktadır.
- İşletmelerin iç denetim etkinliğini artırma hususunda yeminli mali müşavirlerden talep ettikleri bilgi oranı %40'ı geçmemektedir. İç denetime yönelik işletmelerin bilgi talep etme oranları %79'2 ile %20'den az cevabı oluşturmaktadır.
- Şirketlerin yeminli mali müşavirlerden talep ettiği bilgi paylaşımları genellikle vergi beyanı ve KDV iade hususunda olmaktadır. Yeminli mali müşavirlerin %54,2'si vergi beyanında, %45,8'i ise KDV iade hususunda bilgi talep ettiklerini ifade etmişlerdir.

Tablo 2. Ölçüm Verilerinin Dağılımlarına İlişkin Betimsel İstatistik Analiz Sonuçları

Ölçüm Verileri	Minimum	Maksimum	Aritmetik Ortalama	Standart Sapma
Yeminli Mali Müşavir Rolü Ölçüm Verileri	3,88	5,00	4,57	0,35
İç Denetim Etkinliği Ölçüm Verileri	1,15	2,77	2,10	0,44

Not: n=48 Ölçekte 1=Kesinlikle Katılmıyorum ve 5= Kesinlikle Katılıyorum anlamındadır

İç denetimin etkinliğini artırma ve yeminli mali müşavirlerin rolü ölçüm verileri betimsel istatistik analiz sonuçları incelendiğinde Yeminli Mali Müşavir Rolü ölçüm verileri aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri $4,57 \pm 0,35$ İç Denetim Etkinliği ölçüm verileri aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri $2,10 \pm 0,44$ bulunmuştur. Bu bulgu, araştırmaya katılan Yeminli Mali Müşavirlerin iç denetim etkinliğinde aktif olarak rollerin olmadığını göstermektedir. Yeminli Mali Müşavir'in görev tanımı yapılırken iç denetime yönelik mesleki bilgilerinin olduğu görülmekte ancak yönetimin isteği bu yönde olmaz ise YMM'lerin konuya müdahil olmadıkları görülmektedir.

Ölçüm verilerinin çarpıklık değeri Yeminli Mali Müşavir Rolü boyutu için $-0,458$ çarpıklık değerinin standart hatası $,343$ basıklık değeri $1,054$ basıklık değeri standart hatası $,674$ İç Denetim Etkinliği boyutu için $-0,444$ çarpıklık değerinin standart hatası $,343$ basıklık değeri $-0,860$ basıklık değeri standart hatası $,674$

bulunmuştur. Çarpıklık ve basıklık değerlerine göre veriler için parametrik analizlerin yapılması Tip I ve Tip II hataya düşülmemesi açısından önemlidir.

Bu çalışmanın temel amacı “yeminli mali müşavirlerin rollerinin iç denetim etkinliğini arttırmada anlamlı bir etkisinin” olup olmadığının belirlenmesidir. Bu nedenle ölçekte yer alan iki faktör arasındaki ilişki Pearson korelasyon katsayı ile Tablo 3’de incelenecektir (H₁). Ardından anlamlı ilişki bulunması halinde faktörler regresyon analizine Tablo 4’de tabi tutulacaktır (H₂). Bu faktörler ile Tablo 5-Tablo 9’da demografik değişkenler ile karşılaştırmalar yapılacaktır.

Tablo 3. Korelasyon Analiz Sonuçları

	(Y ₁)	(Y ₂)
Yeminli Mali Müşavir Rolü Ölçüm Verileri (Y ₁)	1	
İç Denetim Etkinliği Ölçüm Verileri (Y ₂)	-,322*	1

Notlar: (i) n=48 Pearson Korelasyon Katsayısı * 0.05 ** 0.01 düzeyinde anlamlı ilişki

Pearson korelasyon katsayısı ve anlamlılığına ilişkin korelasyon matrisi Tablo 3’de incelendiğinde; yeminli mali müşavirlerin rolleri ile iç denetim etkinliği artırma rolleri ortalamaları arasında [$r=-.32$, $p<0.05$] ters yönde anlamlı bir ilişki vardır. Genel olarak Pearson korelasyon katsayısı anlamlılığı incelendiğinde; % 95 güven aralığı içinde p iki yönlü anlamlılık değeri 0.01’ten küçük çıkmıştır. Dolayısıyla sıfır (null) hipotezi red edilerek, alternatif hipotez kabul edilmiştir.

H_{a1}= Yeminli mali müşavirlerin rolleri ile iç denetim etkinliği artırma rolleri ortalamaları arasında anlamlı bir ilişki vardır ($p<.01$).

Tablo 4. Regresyon analiz sonuçları

Bağımsız Değişken	R ²	F	p	Bağımlı Değişken	Beta	t	p
Yeminli Mali Müşavir Rolü	,10	5,315	,026	İç Denetim Etkinliği	-,405	2,305	,026*

Notlar: (i) n=48 *0.05 düzeyinde anlamlı ilişki

Tablo 4 modeller incelendiğinde Model [$F_{(1,46)}=5.315$, $p<0.05$] istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmektedir. Model Determinasyon katsayısı R² değerine bakıldığında iç denetim etkinliğini artırmanın % 10,0’ı yeminli mali müşavir rolü ile açıklanmaktadır. Yeminli mali müşavirlerin rolleri iç denetim etkinliğini anlamlı olarak etkilemektedir [$t=2.305$, $p<0.05$]. Ancak bu etki standardize beta katsayısına bakıldığında % 40,5 oranında negatif yönlüdür. Genel olarak Pearson korelasyon katsayısı anlamlılığı incelendiğinde; % 95 güven aralığı içinde p iki yönlü anlamlılık değeri 0.05’ten küçük çıkmıştır. Dolayısıyla sıfır (null) hipotezi red edilerek, alternatif hipotez kabul edilmiştir.

H_{a2}= Yeminli mali müşavirlerin rollerinin iç denetim etkinliğini arttırmada anlamlı bir etkisi vardır ($\hat{Y}=b_0+b_1X_1+\epsilon$, $p<.05$).

Tablo 5. Yaş Değişkeni Gruplarına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları

		N	\bar{X}	S	F	p
Yeminli Mali Müşavir Rolü Ölçüm Verileri	41-50 Yaş	18	4,53	0,36	,757	,475
	51-60 Yaş	16	4,66	0,32		
	61 Yaş ve Üzeri	14	4,52	0,39		
İç Denetim Etkinliği Ölçüm Verileri	41-50 Yaş	18	2,15	0,42	,542	,090
	51-60 Yaş	16	1,91	0,46		
	61 Yaş ve Üzeri	14	2,25	0,41		

Notlar: (i) n=48 *0.05 düzeyinde anlamlı ilişki

Yeminli mali müşavir rolü ve iç denetim etkinliği ölçüm verileri ortalamaları ile yaş değişkeninin karşılaştırılmasında Yeminli Mali Müşavir Rolü ölçüm verilerinde [$F_{(2,45)}=.757$, $p>0.05$] İç Denetim Etkinliği ölçüm verilerinde [$F_{(2,45)}=.542$, $p>0.05$] bütün yaş grupları ortalamaları arasında istatistiki olarak anlamlı farklılık yoktur. Genel olarak F testi anlamlılığı incelendiğinde; % 95 güven aralığı içinde p iki yönlü anlamlılık değeri 0.05'ten büyük çıkmıştır. Dolayısıyla sıfır (null) hipotezi kabul edilerek, alternatif hipotez red edilmiştir.

H_{null} = Yaş değişkenine göre yeminli mali müşavirlerin rolleri ile iç denetim etkinliği artırma rolleri evrenlerinin ortalamaları farklıdır ($\mu_1-\mu_2=0$).

Tablo 6. Eğitim Durumu Değişkeni Gruplarına İlişkin Bağımsız Örneklem T Testi Analizi Sonuçları

		N	\bar{X}	S	t	p
Yeminli Mali Müşavir Rolü Ölçüm Verileri	Lisans	40	4,56	0,35	,232	,817
	Lisansüstü	8	4,60	0,39		
İç Denetim Etkinliği Ölçüm Verileri	Lisans	40	2,07	0,45	1,241	,221
	Lisansüstü	8	2,28	0,41		

Notlar: (i) $n=48$ *0.05 düzeyinde anlamlı ilişki

Yeminli mali müşavir rolü ve iç denetim etkinliği ölçüm verileri ortalamaları ile eğitim durumu değişkeninin karşılaştırılmasında Yeminli Mali Müşavir Rolü ölçüm verilerinde [$t=.232$, $p>0.05$] İç Denetim Etkinliği ölçüm verilerinde [$t=1.241$, $p>0.05$] bütün eğitim grupları ortalamaları arasında istatistiki olarak anlamlı farklılık yoktur. Genel olarak t testi anlamlılığı incelendiğinde; % 95 güven aralığı içinde p iki yönlü anlamlılık değeri 0.05'ten büyük çıkmıştır. Dolayısıyla sıfır (null) hipotezi kabul edilerek, alternatif hipotez red edilmiştir.

H_{null} = Eğitim durumu değişkenine göre yeminli mali müşavirlerin rolleri ile iç denetim etkinliği artırma rolleri evrenlerinin ortalamaları eşittir ($\mu_1-\mu_2=0$).

Tablo 7. Çalışma Süresi Değişkeni Gruplarına İlişkin Bağımsız Örneklem T Testi Analizi Sonuçları

		N	\bar{X}	S	t	p
Yeminli Mali Müşavir Rolü Ölçüm Verileri	1-10 Yıl	14	4,64	0,38	,842	,404
	11 Yıl ve Üzeri	34	4,54	0,34		
İç Denetim Etkinliği Ölçüm Verileri	1-10 Yıl	14	2,03	0,38	,703	,486
	11 Yıl ve Üzeri	34	2,13	0,47		

Notlar:(i) $n=48$ *0.05 düzeyinde anlamlı ilişki

Yeminli mali müşavir rolü ve iç denetim etkinliği ölçüm verileri ortalamaları ile çalışma süresi değişkeninin karşılaştırılmasında Yeminli Mali Müşavir Rolü ölçüm verilerinde [$t=.842$, $p>0.05$] İç Denetim Etkinliği ölçüm verilerinde [$t=.703$, $p>0.05$] bütün çalışma süresi grupları ortalamaları arasında istatistiki olarak anlamlı farklılık yoktur. Genel olarak t testi anlamlılığı incelendiğinde; % 95 güven aralığı içinde p iki yönlü anlamlılık değeri 0.05'ten büyük çıkmıştır. Dolayısıyla sıfır (null) hipotezi kabul edilerek, alternatif hipotez red edilmiştir.

H_{null} = Çalışma süresi değişkenine göre yeminli mali müşavirlerin rolleri ile iç denetim etkinliği artırma rolleri evrenlerinin ortalamaları eşittir ($\mu_1-\mu_2=0$).

Tablo 8. Bilgi Talep Değişkeni Gruplarına İlişkin Bağımsız Örneklem T Testi Analizi Sonuçları

		N	\bar{X}	S	t	p
Yeminli Mali Müşavir Rolü Ölçüm Verileri	% 20'den Az	38	4,57	0,37	,056	,956
	% 21-40 Arası	10	4,56	0,29		
İç Denetim Etkinliği Ölçüm Verileri	% 20'den Az	38	2,11	0,43	,250	,803
	% 21-40 Arası	10	2,07	0,50		

Notlar: (i) n=48 *0.05 düzeyinde anlamlı ilişki

Yeminli mali müşavir rolü ve iç denetim etkinliği ölçüm verileri ortalamaları ile bilgi talep etme değişkeninin karşılaştırılmasında Yeminli Mali Müşavir Rolü ölçüm verilerinde [t=.056, p>0.05] İç Denetim Etkinliği ölçüm verilerinde [t=.250, p>0.05] bütün bilgi talebi grupları ortalamaları arasında istatistiki olarak anlamlı farklılık yoktur. Genel olarak t testi anlamlılığı incelendiğinde; % 95 güven aralığı içinde p iki yönlü anlamlılık değeri 0.05'ten büyük çıkmıştır. Dolayısıyla sıfır (null) hipotezi kabul edilerek, alternatif hipotez red edilmiştir.

H_{null} = Bilgi talep etme değişkenine göre yeminli mali müşavirlerin rolleri ile iç denetim etkinliği artırma rolleri evrenlerinin ortalamaları eşittir ($\mu_1-\mu_2=0$).

Tablo 9. Talep Edilen Bilgi Paylaşımı Değişkeni Gruplarına İlişkin Bağımsız Örneklem T Testi Analizi Sonuçları

		N	\bar{X}	S	t	p
Yeminli Mali Müşavir Rolü Ölçüm Verileri	Vergi Beyanı	26	4,59	0,34	,401	,691
	KDV İade	22	4,55	0,37		
İç Denetim Etkinliği Ölçüm Verileri	Vergi Beyanı	26	2,03	0,45	1,240	,221
	KDV İade	22	2,19	0,42		

Notlar: (i) n=48 *0.05 düzeyinde anlamlı ilişki

Yeminli mali müşavir rolü ve iç denetim etkinliği ölçüm verileri ortalamaları ile talep edilen bilgi paylaşımı değişkeninin karşılaştırılmasında Yeminli Mali Müşavir Rolü ölçüm verilerinde [t=.401, p>0.05] İç Denetim Etkinliği ölçüm verilerinde [t=1.240, p>0.05] bütün talep edilen bilgi paylaşımı grupları ortalamaları arasında istatistiki olarak anlamlı farklılık yoktur. Genel olarak t testi anlamlılığı incelendiğinde; % 95 güven aralığı içinde p iki yönlü anlamlılık değeri 0.05'ten büyük çıkmıştır. Dolayısıyla sıfır (null) hipotezi kabul edilerek, alternatif hipotez red edilmiştir.

H_{null} = Talep edilen bilgi paylaşımı değişkenine göre yeminli mali müşavirlerin rolleri ile iç denetim etkinliği artırma rolleri evrenlerinin ortalamaları eşittir ($\mu_1-\mu_2=0$)

4. Sonuç

İç denetimin etkinliğini arttırmada yeminli mali müşavirlerin rolünü belirlemeyi amaçlayan bu araştırmada araştırmanın kurgulan kuramsal modeline yönelik yedi adet hipotez geliştirilmiştir. Bu hipotezlere betimsel ve çıkarımsal istatistik uygulanmıştır. Betimsel analiz bulgularında yeminli mali müşavirlerin rollerinin yüksek eğiliminde olduğu görülmüştür. Bunun yanı sıra yeminli mali müşavirlerin iç denetim etkinliğini arttırmadaki rollerine ilişkin ortalama ve standart sapma değerlerine bakıldığında rollerinin düşük eğiliminde olduğu ve her iki standart sapma değerlerinde de verilen cevapların homojen olduğu görülmüştür. Buna göre yeminli mali müşavirlerin iç denetim etkinliğini arttırmadaki rollerinin olmadığı ya da azalma eğiliminde olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ancak bu sonuç çıkarımsal istatistikler ile de bulgunun destekleniyor olmasını gerektirmiştir.

Yeminli mali müşavirlerin rollerinin iç denetim etkinliğini arttırmada anlamlı bir etkisinin olup olmadığının belirlenebilmesi için yeminli mali müşavirlerin rolleri ile iç denetim etkinliği artırma rolleri ortalamaları arasında korelasyonel ilişki katsayısına ve anlamlılığına bakılmıştır. Her iki faktörün ilişkisinin orta seviyede olduğu ve negatif yönde bir ilişkisinin olduğu gözlemlenmiştir. İlişkinin bulunmasının

ardından regresyon analizine geçilmiştir. Regresyon modelinde F testi anlamlı çıkmıştır. Bu sayede model yorumuna geçilmiştir. Determinasyon katsayısına bakıldığında iç denetim etkinliğini artırmada yeminli mali müşavir rolünün yalnızca yüzde onluk bir kısmında yeminli mali müşavirlerin açıklama etkisi olduğu görülmüştür. Standardize beta katsayısı yorumlandığında ise negatif ve %40'lık bir ters etkinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Çıkarımsal istatistik bulguları da incelendiğinde yeminli mali müşavirlerin iç denetim etkinliğini artırmadaki rollerinin olmadığı yönündeki betimsel istatistik bulgu ve sonuçları bu sayede desteklenmiştir.

Araştırmada, yeminli mali müşavirlerin rolleri ile iç denetim etkinliği artırma rolleri F ve t testleri ile karşılaştırılmıştır. Yaş, eğitim durumu, çalışma süresi, bilgi talebi, talep edilen bilgi paylaşımı demografik değişkenlerinin hiçbirinde anlamlı farklılık bulunmamıştır. Aritmetik ortalamalar incelendiğinde iç denetim etkinliğinde genel olarak ortalama değer düşük çıkmıştır. Bu da yeminli mali müşavirlerin iç denetim etkinliğini artırmada herhangi bir rollerinin olmadığını göstermiştir.

YMM ile yapılan görüşmeler sonucunda;

YMM'in işletmelerin denetiminde vergi ve KDV konularında daha belirleyici rol oynadığı ortaya konmuştur. Kimi YMM aslında iç denetimi sağlamada etkin olduklarını fakat işletmelerin bilgi paylaşım konusunda çekimser davrandıklarını, kanundaki yasal zorunluluklar sebebiyle YMM'e başvurduklarını belirtmişlerdir. Bu bakımdan daha çok işletmelere vergi konusunda danışmanlık hizmeti verdiklerini, işletmelerin vergi ceza sayılarını azaltmalarında ve mükelleflerin doğru beyanda bulunmalarını sağlamada rol oynadıklarını ifade etmişlerdir.

İşletmelerin YMM'den sağladıkları raporlarda sonuç odaklı yaklaşıtlarını, prosedüre uygun bir şekilde faaliyetlerini yürütüp yürütmediklerini kontrol amacıyla yaklaşımda bulduklarını ifade etmişlerdir. Bu bakımdan muhasebe sistemlerinin gelişmesinde etkilerinin yüksek olduğu ortaya konmuştur. İşletmelerin mali tablolarındaki bilgilerinin doğru, açık ve eksiksiz bir şekilde yansıtmasında etkili olduklarını, bilgi kullanıcılarına şeffaf bilgi sunduklarını ve finansal raporlama kalitesini arttırdıklarını ifade etmişlerdir.

YMM'ler kayıt dışı faaliyetlerin saptanmasında ve hata ve yolsuzlukları önlemede etkili olduklarını ifade etmişlerdir. Bu bakımdan işletmelerin veya mükelleflerinin itibarı ve güvenilirliklerini arttırmada belirleyici bir rol oynadıklarını ve kurumun stratejisini etkileyebilecek potansiyel olayları belirlemede etkili olduklarını ifade etmişlerdir.

YMM'ler işletmelerin finans ve bütçe konusu hakkında etkili olmadıklarını, bütçe hedeflerini tutturma, sermaye birikimlerine katkı sağlama, optimum nakit düzeyini belirleme gibi mali finans işlerde etkili olmadıklarını ifade etmişlerdir. İşletmelerin finansal boyutunda daha çok ayrı bir finans uzmanlarının olduklarını ifade eden YMM'ler olmuştur. İşletmelerin maliyetlerin ve iş yüklerinin azalmasında etkili olmadıklarını belirtmişlerdir. Bu bakımdan Bütçe ve finans hususunda YMM'lerin etkili olmadığı da ortaya konmuştur.

YMM'ler, işletmelerin denetimi kendi içlerinden bir denetçiye verdiklerini, sahip oldukları denetçilerinin kendi sektör alanını daha iyi tanıdıklarını, işletmelerin denetçilerinin uzun süre bir işletmeyi denetlemelerinin o işletmenin muhasebe süreçlerini iyice tanımasına ve denetim kalitesinin artmasına neden olduklarını, işletmelerin düşünce yapılarının bu şekilde olduğunu ifade etmişlerdir. Yakınlık ve güven tehditleri gibi bağımsızlığı zedeleyebilecek olumsuzlukları önlemek için YMM'den ziyade işletmelerin kendi içlerinde bir denetimin olmasını daha uygun bulduklarını belirtmişlerdir.

İşletmeler veya mükellefler istediği sürece onların faaliyetlerinde etkin olabileceklerini, faaliyetlerini iyileştirebileceklerini ifade etmişlerdir. İç denetim hususunda bu bakımdan belirleyici rol oynamaları işletmelerin kendileri ile bilgi paylaşımı konusundaki esnekliğine bağlı olduğunu belirtmişlerdir. İşletmelerin YMM'den iç kontrolün sağlanmasına yönelik bilgi taleplerinin % 40'ı geçmediğini ifade edenler olmuştur, bazı YMM ise bu oranın %20'den bile daha az olduğunu ifade etmişlerdir.

Kaynakça

Aksoy, Mehmet. Kamuda İç Kontrol ve İç Denetim, Ankara, Muhasebat Kontrolörleri Derneği Yayınları, 2008.

Altunışık, R., Coşkun, R., Bayraktaroğlu, S. ve Yıldırım, E. Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri, Sakarya, Sakarya Yayıncılık, 2010.

- Büyüköztürk, Ş. Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı, Ankara, PegemA Yayıncılık, 2005.
- Çankaya F., Dinç, E. ve Kara, M. (2012). “İç Denetimin Başarısını Etkileyen Denetim Türleri: Türkiye Tarım Kredi Kooperatifleri Üzerinde Bir Uygulama”, Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, sayı: 39, s. 47-67.
- Çetinoğlu, T. (2015). “Dünya’da ve Türkiye’de Yeminli Mali Müşavirlik Mesleği: Sorumlulukları, Sorunları ve Çözüm Önerileri”, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, no: 45, s. 73-85.
- Kalaycı, Ş., Albayrak, A. S., Eroğlu, A., Küçüksille, E., Ak, B., Karaatlı, M., et al. SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri. Ankara, Asil Yayın Dağıtım, 2010.
- Karasar, N. Bilimsel Araştırma Yöntemi, Ankara, Nobel Yayın Dağıtım, 2000.
- Kızılboğa, R. ve Özşahin, F. (2013). “Etkin Bir İç Kontrol Sisteminin İç Denetim Faaliyetine ve İç Denetçilere Katkısı”, Niğde Üniversitesi İİBF Dergisi, cilt: 6, sayı: 2.
- Mert, V. (2014). “Türkiye’de Bağımsız Denetimin Tasdik Denetimi ile Karşılaştırılması”. Yüksek lisans tezi, Okan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Savcuk, O. (2007). “Internal Audit Efficiency Evaluation Principles”, Journal of Business Economics and Management, vol: VIII, no: 4, s. 275–284.
- Sevim, Ş. ve Eliuz, A. (2007). “Denetim Komitelerinin İç Denetimin Etkinliği Üzerindeki Roller ve Imkb’de Bir Araştırma”, MUFAD Journal, sayı: 36, Ekim, s. 60-70.
- Tuan, K. (2015). “İç Denetçi ve Bağımsız Denetçi Arasındaki Koordinasyon ve İşbirliğinin Denetim Standartları Açısından Değerlendirilmesi”, Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, yıl: 3, sayı: 18, s. 319-329.
- Wimoonard, T. (2015). “Strategic Internal Audit Excellence and Organizational Survival: A Conceptual Model”, Proceedings of the Academy of Accounting and Financial Studies, vol: 20, no: 2, s. 185-201
- Özdamar, K. SPSS ile Biyoistatistik, Ankara, Nisan Kitabevi, 2015.